

Kulat, S. D. (2024). 1932 dinî inkılâp yılı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13), 69-72.

Kitap İncelemesi

Makale Geliř Tarihi: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi: 14.10.2024

**D. MEHMET DOĞAN, 1932 DİNİ İNKILÂP YILI, ANKARA:
YAZAR YAYINLARI, 2023, 320 SAYFA.**

Sümeyye Dildar KULAT*

Bu kitap, 11 Ağustos 2024'te Ankara'da vefat eden D. Mehmet Doğan'ın son eseri oldu. Dini alandaki hamleleri kapakta, bedenden kopan haber yongaları gibi zarfa toplar şekilde tasvir eden Doğan, kitabıyla hayatının mesajlarını da vermek istemişti. Kültüre adanmış yetmiş yedi yıllık verimli bir ömür geçiren Doğan, 4 Eylül 1947, Ankara Kalecik'te dünyaya geldi. Türk kültürü, dili ve edebiyatına önemli katkılarda bulunan bir isimdi. Onun için Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Şeref üyelerindendi. Asıl adı, Mehmet Doğan'dı. İsmi nin başındaki "D" harfini, Nurettin Topçu, diğer Mehmet Doğan'lardan ayırt edilmesi için ekletmişti. Ankara

Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'ndan mezun olan Doğan, Türk Tarih Kurumu, TRT ve Dergâh Yayınevi'nde çeşitli görevlerde bulundu. 1978'de Türkiye Yazarlar Birliđi'ni kurdu. TYB başkanlığını uzun yıllar sürdürdü. Türkiye Yazarlar Birliđi Şeref Başkanı ve Türkiye Yazarlar Birliđi Vakfı Başkanı idi. D. Mehmet Doğan, edebiyat ve kültür dünyasında derin izler bırakan projelere öncülük etti. Özellikle Mehmed Akif Ersoy'un anısını yaşatmak için yaptığı çalışmalar, Büyük Türkçe Sözlük'ü hazırlaması ve Türkçenin Uluslararası Şölenleri gibi etkinlikler düzenledi. Doğan ilk, Batılılaşma İhaneti adlı kitabıyla tanındı. Bu eserinde, modernleşme ve batılılaşma eleştirisiyle, Türkiye'nin kültürel

* Yüksek Lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih ABD Tezli Yüksek Lisans Programı, sumeyyedildar@gmail.com, ORCID: 0009-0002-9512-4446.

Kulat, S. D. (2024). 1932 dinî inkılâp yılı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13), 69-72.

bağımsızlığını savundu. Zira kültürel bağımlılık; ekonomik, sosyal, askeri... bağımlılıkları getirip normalleştiriyordu. O ayrıca, Türkçe Düşünmek Türkçeyi Düşünmek, Söz Okyanusunda Yolculuk, Tarih ve Toplum, Camideki Şair: Mehmet Âkif, Mehmed Akif: Çanakkale'den Sakarya'ya, İstiklal Marşı-Bin Yılın Destanı, Türkendülüsiye, Mağlubiyet İdeolojisinin Sonu ve Neden Klâsiklerimiz Yok?, Ömrüm Ankara Bir Ankara Şehrengizi, İki Yol Açıcı: Nureddin Topçu ve Necip Fazıl gibi eserleriyle geniş bir düşünce yelpazesi sundu.

Burada değerlendirmek istediğimiz eseri, 1932 Dini İnkılap Yılı isimli kitabıdır. Eser, dört bölümden oluşmaktadır. Kitap, XX. yüzyılın başlarında küresel çapta yaşanan dini, sosyal ve politik dönüşümleri öncelikle ele alır. Bu yönüyle kapsamlı bir eserdir. Özellikle 1932 yılının dinler tarihi açısından taşıdığı önemi, Sunuş yazısında vurgular. Burada, modernleşme ve din ilişkisini, 1932 yılına odaklanarak ele alır. Bunun sebebi, 1933'te yapılacak 10. Yıl kutlamalarına hazırlıktır. Zira, Cumhuriyet'in ilk 10 yılının, aslında 1932'deki yayınlara göre gerçekte nasıl olduğu gösterilmek isteniyordu.

Kitabın Giriş kısmında, özellikle Batıda ve İslam dünyasında, dinin siyasi yapılar üzerindeki etkilerinin dönüşmesiyle, dini kurumlar ve otoritelerin nasıl yapılandığından bahseder. Yazar, 1932'nin her anlamda büyük bir dönüm noktası olduğunu savunur. Aynı zamanda toplumsal bir düzenin yeniden şekillendiği dönem olması ile eser, bu dönüşümlerin toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiğinden bahseder, dinin toplumsal değişimlerdeki rolünü sorgular.

Yazar, 1930'ların Dünyası başlıklı I. Bölümde, sanayileşme, şehirleşme, eğitim seviyesindeki artış ve bilimsel gelişmelerin, toplumların yapısında köklü değişimlere neden olduğunu belirtir. Bu değişimler, dinin toplumsal yapıdaki merkezi rolünü de sorgulamaya açmıştır. Eserin bu kısmında, dünyada yaşanan hızlı değişimlerde Türkiye'nin rolünün nasıl olduğu vurgulanır. İngiltere, yeni bir dünya düzenine geçerken, yeni bir savaşı da beraberinde getirmiştir. Bir zamanlar Osmanlı toprağı olan devletlerin durumu da eleştirilir. Dönem içinde Çanakkale Zaferi gibi önemli bir başarının neden kutlanmadığına değinilir. Cumhuriyet'in temelinde, Millî Mücadele ya da Lozan olabileceği yönündeki tartışmalara yer verir. Yazar, arkadan vurma edebiyatı yapanları, tarihi olduğu gibi anlatmak yerine, Cumhuriyet'in ilk yıllarını toz pembe gösterenleri eleştirir.

Kulat, S. D. (2024). 1932 dinî inkılâp yılı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13), 69-72.

Son İnkılap: 1932 başlıklı II. Bölümde yazar, 1932’de yaşanan inkılap sürecini, tarihsel olarak ele alır. Ayrıca devletin yeni yönetim şeklinde, yapıcı-yaşatıcı değerler dışında olduğunu belirtir. Bu sebeple, devletin ilk yıllarında, alışılmış bir dünya düzenini iyileştirme yerine, yeni bir dünya düzeni dayatması mevcuttur. Laiklik kavramı ve beraberinde getirilen kurallar, bu bölümde incelenir. Taklitçi bir Müslüman kadın kimliğinin oluşturulması, Ramazan ayına dair basın haberleri, Türkçe Kur’an, Diyanet’in dönem içindeki tutumu, inkılabın zirvesi olarak Türkçe Ezandan bahsedilir. Bu esnada yazar, gazete manşetlerinden yararlanarak büyük yankı uyandıran haberlerin değerini gösterir. 1932’ye kadar gazete haberlerine göre bu şekilde ilerleyen süreç, daha sonra dindarlaşma yolunda evrilecektir. Türkçeleşmeye geçmenin, dini yönden bir anlamı var mıydı? Yoksa bu, bir propaganda malzemesi miydi? Bu bölümde dikkat çeken bir husus, Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı’nın toplumsal hareketteki rolüdür. Türkçeleşmedeki maksat ve niyet ilişkisi her yönüyle ele alınır. Amacın, Türkçeleştirme çabasıyla, İslam’ın bitirilmesi olduğu ortaya konur. Yazar din, dil, tarih, musiki inkılaplarının 90. yılda geldiği durumdan kıyas yaparak, bilgiler verir. Özellikle, dil inkılabının sonuçlarından bahsedilir. Bu inkılap neden gerekliydi, neden uygulandı ve amacı neydi, şeklinde karşılaştırmalarla bilgiler verilir. Nerelerde uygulandığından bahsedilir. Yazar, dil inkılabını, Türkçe’nin cenaze töreni olarak değerlendirir. Çünkü bu inkılap, evlerinde Türkçe konuşmayanların yaptığı devrimdir. Burada ortaya konan bilginin, herkesi derinden düşündürmesi gerekmektedir.

İnkılabın Tereddidi başlıklı III. Bölümde, eğitim-öğretim hayatı üzerinde durulur. Yazar, ilk olarak Abdülhamid Han’ın eğitim mirasından bahsederek, Cumhuriyet içindeki durumuna yer verir. Bir muhafaza yoktur. Muhafazanın olmamasının yanı sıra yenisi de öncekinin üzerine eklenmeyen bir eğitim modeli vardır. Nitekim 1932’de, kurum olarak liselerden bahseden gazete haberleri bulunmamaktadır. Harf İnkılabıyla birlikte okur yazarlık durumunun ne olacağından, eleştirel bir şekilde bahsedilir. Yeni sistem içinde, oluşturulmaya çalışılan yeni eğitim modeli getirilerinin ne olacağı üzerinde durulur. İnkılap kabul edilse bile, okur yazarlığın artırılmasına yönelik kitapların bulunmaması, sistemin temelini olmadığını gözler önüne sermektedir. Mehmet Doğan, burada neden sadece Türklerin harflerinin değiştirildiğini sorgular.

Kulat, S. D. (2024). 1932 dinî inkılâp yılı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13), 69-72.

Yasaklanan Medeniyet yahut Musiki İnkılabı başlıklı IV. Bölümde, din, dil alanında yapılanların musiki üzerindekiyle tamamlandığı ortaya konur. Musiki, tüm dünyada evrensel bir dalken, Cumhuriyette 1932 yılında, nasibini alan bir müdahaleye maruz kalmıştır. Yazar, müdahaleyi dönem içerisinde değerlendirir. Dönemin popüler kültürünün getirdiği etki, bir inkılapla bozulduğundan yerine yeni musikiler eklenmiştir. Atatürk'ün, "Türk müziği çok sesli olmalı" diyerek niyetinin, Batı müziğiyle Türk müziğinin birleşmesi yolunda sanatçılar yetiştirmek olduğu görülmektedir. Klasik batı müziği ve nota sistemi, müzik eğitiminin temel unsurları haline getirilmiş, geleneksel Osmanlı müziği giderek arka planda kalmıştır. Cumhuriyet'le birlikte, halk müziği ön plana çıkarılır ve devlet eliyle desteklenen bir kültürel proje haline gelir. Bu bağlamda, halk müziği, yeni ulusal kimliğin bir sembolü olarak değerlendirilir. Osmanlı'dan gelen dini müzik ise, geri planda bırakılır. Eserde, bu hususta yapılan yeniliklerden bahsedilir.

Müteferrik Bahisler başlıklı V. Bölümde, iktisadi hayat ve Türkiye ekonomisi ele alınmıştır. Gazetelerdeki haberlerden yola çıkarak, güllük gülistanlık gösterilen tarihin, aslında sanıldığı kadar pembe bir hayat içinde olmadığı ispatlanır. Bu doğrultuda yazar, dönemin buğday fiyatlarını ele alır. Tütün meselesinden bahseder. Aynı zamanda sosyal bir sorun olan tefeciliği gösterir. Ayrıca halktan alınan veya alınması istenen vergilerden bahseder. Bu süreç içindeki dış siyasi ilişkiler, para arayışları, ekonomi bakanlarının tutum ve davranışlarına dikkat çekilir. Halkın perişan durumu gösterilirken, devletin içindeki lüks hayattan bahsedilir. Yazar, ekonomik durumu günümüz dünyasıyla da karşılaştırır.

Sonuç olarak, D. Mehmet Doğan'ın, 1932 Dini İnkılap Yılı kitabı, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki dini ve kültürel reformları ele almaktadır. Özellikle 1932'de yaşanan laikleşme ve batılılaşma sürecini derinlemesine tartışan eser, müzik, dil ve eğitim gibi alanlardaki inkılapların toplum üzerindeki etkilerini sorgular. Musiki inkılabı ve Türkçe Ezan gibi önemli gelişmelere değinir. Kitap, dönemin resmi söylemlerine eleştirel bir bakış sunar. Ekonomik sorunlar ve halkın yaşam koşullarını da irdeleyen eser, resmi tarih anlatılarına karşı güçlü bir perspektif geliştirir.